

מדיניות מאקרו-כלכלית להתמודדות עם המשבר

16 ביולי 2020

פרופ' צבי אקשטיין

דיקן בי"ס טיומקין לכלכלה וראש מכון אהרן

המרכז הבינתחומי הרצליה

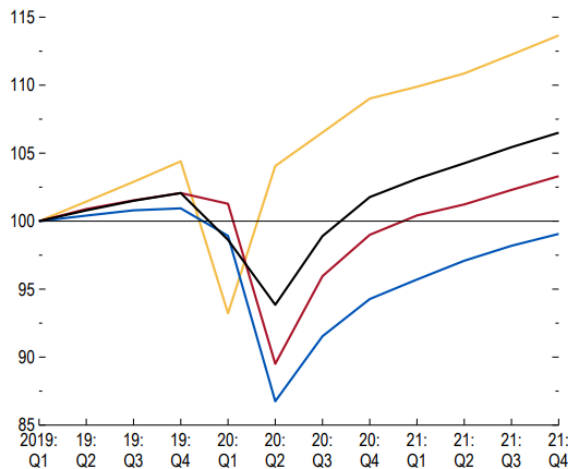
תוכן

- השלכות המשבר על הכלכלה העולמית ובישראל והתגובה הפיסקלית והמוניטרית עד כה
- המצב הפיסקלי בישראל טוב מאד למרות הגרעון המבני
- המדיניות הפיסקלית המומלצת ותוואי ההוצאה התקציבית
- עקרונות למדיניות כלכלית במהלך המשבר
- מדיניות התעסוקה הנדרשת
- רפורמות ופרויקטים לקידום מייד

השלכות המשבר על הכלכלה העולמית

התוצר העולמי, 100=2019 Q1

— World
— Advanced economies
— Emerging market and developing economies excluding China
— China

Source: IMF staff estimates.

- המשבר הכלכלי הגדול מאז מלחמת העולם

- תחזית 2020 לירידה בתוצר:

- גוש האירו: 8.7% - (ECB)

- ארה"ב: 8% - (IMF)

- כלל העולם: 4.9% - (IMF)

- ישראל: 6% - (בנק ישראל) \ 8% - (OECD)

- התחזיות הופכות שליליות יותר עם כל עדכון נוסף, גם התחזיות

- ל-2021 הולכות ויורדות

- ירידה בשעות העבודה ב-OECD של כ-15-25% (הערכה ברבעון השני)

- שיעורי אבטלה במדינות המפותחות בסוף 2020 של כ-8-15%

- חזרה לתוצר 1/2020 אולי במהלך 2022 (תלויה במדיניות ובמגפה)

- התאוששות NIKE

ההמלצה - מדיניות פיסקלית מרחיבה

- יחס חוב תוצר צפוי לישראל בסוף 2020 ~76%? - מימוש חלקי (80%)
- הריבית הריאלית ל 10 שנים היום שלילית (~-0.5) בעולם ובישראל, וצפויה להישאר צמוד לאפס בעתיד הנראה לעין, עלות ההשקעה כעת נמוכה מאד
- יש מחסור בביקושים בכל העולם - יש תועלת בביקושים מקומיים
- בריבית אפס - אפקט חזק יותר של מדיניות פיסקלית מרחיבה (מהספרות)
- ישראל בתת השקעה בהון הציבורי במשך עשורים. ההצעה איננה "לשפוך כסף" אלא להקדים ולזרז השקעות בתחומים שזוהה בהם חוסר משמעותי
- אם ההשקעה הממשלתית תומכת תעסוקה ופריון (צמיחה) - השווקים לא ילחצו את הריבית כלפי מעלה - יהיה יותר קל להחזיר את החוב

ההמלצה לשנים הקרובות - הרחבה משמעותית בפרויקטים תומכי צמיחה, תעסוקה ופריון

תוואי ההוצאה התקציבית

- **הנחה לסוף 2020:** תמ"ג -6% , יחס חוב-תוצר 76% (גרעון: 13%), שיעור תעסוקה 71% (אבטלה 12%)
- **תחזית OECD:** חזרה לתוצר של סוף 2019 ב-2022Q1 (6% צמיחה 2021)
- **הנחות תרחיש בסיס:** ללא תוספת השקעה, שמירת כלל ההוצאה וללא מיסוי:
 - צמיחה של 5% ב-2022, גרעון 7% ב-2021, 5% ב-2022
- **התוצאה:** יחס חוב-תוצר בסוף 2022: 79%, שיעור התעסוקה כ-74% (אבטלה: 8%)
- **תרחיש מומלץ להשקעות:** תוספת השקעה של 2% לשנה (כ-29 מיליארד ₪ לשנה) ב-2021/2022

תוואי ההוצאה התקציבית - המשך

- **התוצאה (תרחיש אופטימי): הגברת צמיחה שנתית של 1%**

- שיעור תעסוקה חוזר ל-78% במהלך 2022

- יחס חוב-תוצר בסוף 2022: 81%

- **תרחיש ביניים:** נדרש עוד 1% תוצר השקעה בשנה לקבלת תוצאה דומה וחוב/תוצר 83%

- **תרחיש פסימי** - במקרה שתוספת הצמיחה מתעכבת:

- יחס חוב-תוצר מגיע ל-83% בסוף 2022, ולאחר מכן מתחיל לרדת עם עליית הצמיחה וצמצום הגרעון

- ההערכה היא שתוספת הוצאה להגברת התעסוקה והפריזון, עם יעדים מוגדרים, **לא תגרום להעלאת הריבית** גם אם יחס חוב תוצר יגיע לכ-80-85%

- במידה והריביות ל-10 שנים או מרווחי ה-CDS עולים מעל 1.5%, יש לעצור את עליית החוב באמצעות עלייה במע"מ \ ביטול פטורים או הקטנת הוצאות

עקרונות מדיניות כלכלית במהלך המשבר

- **כשל השוק המשמעותי ביותר** - אי הודאות הכלכלית והבריאותית
- **עקרון מרכזי: צמצום אי הודאות הכלכלית**
- **המדיניות חייבת לשדר יציבות על ידי יצירת מסגרת תקציבית ברורה עד סוף 2021**
- **המדיניות הכלכלית מאז מרץ הייתה הססנית ומאוחרת ובכך מנעה התמודדות מיטבית עם המשבר. יש לתקן זאת**
- **על הממשלה להחליט ולהכריז פומבית שמדיניות הבריאות לחיים עם קורונה לא תאפשר סגר כולל ותתמקד בבדיקות, ניטור ובידוד ממוקד (קטיעת שרשרת הדבקה)**

עקרונות מדיניות כלכלית במהלך המשבר

- המטרה: חזרה לשיעורי תעסוקה של סוף 2019 (78%, 25-64) עד סוף 2022 (מאתגר) והכנת המשק לצמיחה ארוכת טווח בפריון וצמצום העוני
- יש לרכז, ככל האפשר, את התמיכה באנשים ולא בעסקים
- מתן רשת בטחון ארוכת טווח למובטלים / עובדים בתת תעסוקה עקב מצב השוק, תוך שימור התמריץ ליציאה לעבודה, וכתלות בגיל, במצב המשפחתי ובהיקף המשרות הפנויות (או בשיעור התעסוקה / אבטלה)
- רשת בטחון לעצמאיים ובעלי שליטה בהיקף דומה לתמיכה בשכירים
- השתתפות הממשלה בהוצאות קבועות של עסקים שמחזורם נפגע בצורה משמעותית אך סיכוי גבוה להתקיים בעתיד
- מדיניות ממשלתית אקטיבית לעידוד תעסוקה, יצירת משרות, הכוונה והכשרות מקצועיות באמצעות שוברים - בנייה מיידית של תכניות בשילוב מעסיקים ולפי צרכי המשק, על בסיס ועדת 2030

מדיניות תומכת תעסוקה!

- הארכת דמי האבטלה לשכירים תוך שימור התמריצים לתעסוקה לסוף 2021
- התניית הזכאות בהשתתפות בתכניות תעסוקה והכשרה על בסיס הפניה
- ירידה בגובה הקצבה לאחר 6-8 חודשי קבלת קצבה
- ירידה מתונה בגובה הקצבה לכלל הזכאים כאשר האבטלה (25-64) יורדת מתחת ל-12% (תעסוקה 71%), ביטול המדיניות החריגה כאשר האבטלה יורדת מתחת ל-8% (תעסוקה 74%)
- מנגנון דמי אבטלה גמישים ('חל"ת גמיש'):
- קצבה חלקית לעובדים שירדו בשיעור המשרה, עם רף עליון בגובה הקצבה שלה זכאי מי שמרוויח את ההכנסה הממוצעת במשק
- מאפשר גמישות בשוק העבודה תוך שמירת הזיקה בין העובד למעביד
- מותנה בפגיעה במחזור (של מקום העבודה) בשיעור מינימלי 30%

מדיניות תעסוקה לשכירים - המשך

- צמצום זמני של עלות ההעסקה:
- אפשרות לויתור על הפרשות לפנסיה על ידי העובד
- משיכת קרן השתלמות ללא עלות נוספת
- **החיסרון העיקרי בתכנית שהוגשה** על ידי הממשלה לאחרונה - **אין תמריץ** למובטלים להשתתף בתכניות תומכות תעסוקה ופריזון (חיפוש עבודה והכשרה מקצועית)
- **ניהול:** יש מיידית להקים צוות מוביל ברמת ועדת שרים/מנכ"לים בהתאם לעקרונות שצינו

מדיניות תעסוקה לעצמאים / בעלי שליטה

- התשלום לעצמאים שהכנסתם נפגעה צריך להיות שקול לתשלום למובטלים שמשרתם צומצמה בשיעור זהה

- עצמאי שאיבד את כל הכנסתו: **מענק זהה** לעובד שפוטר ממשכורת זהה

- רף עליון לזכאות לעצמאים שאיבדו מהכנסתם, **במדרגות על פי שיעורי הפגיעה בהכנסה**, בדומה לחל"ת גמיש

- תמיכה עד סוף 2021 ולאחר מכן תמיכה בסגירת עסק או מעבר להיות שכיר

- **החיסרון העיקרי בתכנית שהוגשה על ידי הממשלה לאחרונה - הטבות עודפות לחלק מהעצמאים לעומת שכירים, תמריץ לעבודה חלקית / צמצום פעילות. בנוסף, סף נמוך של מענק לקבוצה גדולה של עצמאיים צעירים**

- **דוגמא לסף גבוה:** עצמאי ששכרו ירד מ-15,000 ל-9,000 (ירידה של 40%) מקבל מענק של 7,500, כלומר סה"כ הכנסתו עולה ל-16,500

מדיניות תמיכה במגזר העסקי

- **המטרה - גשר לתקופת המשבר כך שחברות טובות ישרדו**
- **הסיוע הממשלתי לעסקים ניתן בשלושה כלי מדיניות עיקריים: הלוואות בערבויות מדינה, דחיית מיסים ומענקים**
- **היקף מימוש הסיוע בינתיים נמוך - דחיית המיסים לטווח קצר בלבד; שיעור המענקים נמוך; תנאי הסף לקבלת הסיוע מאוד נוקשים**
- **המלצות:**
 - **מענק הוצאות קבועות מותנה ברף פגיעה מינימלי של 60% ובשיעור עולה עד 80% (טרפז)**
 - **הרחבת ההלוואות בערבות מדינה בכמות וערבות וכן לעסקים חדשים - דרך בנקים וקרנות ייעודיות קיימות וחדשות**
 - **יצירת מנגנון טיפול בעסקים קטנים בענפים בעיתיים: תרבות, תיירות, פנאי**
- **תמיכה בעסקים עם השפעות חיצוניות תמורת השתתפות הציבור (ממשלה) בפוטנציאל ההכנסות (equity)**

לביצוע מיידים:

צמצום רגולציה ובירוקרטיה והכשרה מקצועית

- **צעדים עיקריים לצמצום הרגולציה והבירוקרטיה כמנוע לתעסוקה וצמיחה:**
- הפחתת חסמי כניסה לחברות זרות: שיפור מדד ה-STRI של ה-OECD
- **ONE STOP SHOP** לפתיחה ורישוי עסק לכל הארץ
- **רפורמה מקיפה בהכשרות על פי המתווה של ועדת "תעסוקה 2030"**
- **מערך הכשרות** לעברית, אנגלית ושימוש בסיסי במערכות דיגיטליות
- התמקדות במקצועות בהם יש ביקוש בתנאי השוק הנוכחיים והתשואה היא 6% (השכר לאחר שנת עבודה הוא מעל 6500 ₪)
- הרחבת התמיכה במערך ההנדסאים והטכנאים על פי המתווה מ-2018
- **ועדת שרים/מנכ"לים** ליישום מדיניות התעסוקה - מינוי אדם בכיר בראש מערך ההכשרה/השכלה טכנולוגית

פרויקטים נוספים להגברת הצמיחה והתעסוקה

- בנייה מלאה של מערכות E-Government וקידום דיגיטציה במשק
- קידום תחבורה ובפרט תחבורה ציבורית:
- רכבות קלות וכבדות; חשמול; כבישי כניסה מהירים
- אוטובוסים בזמינות גבוהה
- קידום יישום המטרו
- קידום החברה הערבית
- קידום החברה החרדית
- שיכון ודיור:
- רפורמה במימון הרשויות המקומיות: הורדת ארנונה לעסקים ופיצוי חלקי לרשויות חלשות
- רפורמה בתיעוש הבנייה

תודה!